

Simchat Torah (on Shabbat)

שְׂמִיחַת תּוֹרָה (בְּשַׁבָּת)

ראשון

И вот благословение, которым
благословил Моисей, муж Божий,
сынов Израилевых пред смертью
своею;

1 וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:

וְדָא בְּרַכְתָּא דִּי בְּרִיךְ מֹשֶׁה נְבִיא דִּי יִת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
קֳדָם מוֹתָהּ

Rashi

וזאת הברכה. לפני מותו. סמוך למיתתו (ספרי שמב), שאם לא עכשיו אימתי:

И сказал: Превечный от Синая
пришел, и воссиял им от Сеира,
явился от горы Паран, и шествовал из
среды священных мириад, одесную
Его — огненный закон для них.

2 וַיֹּאמֶר יְהוָה מְסִינִי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ

מִהָרַר פָּאֲרָן וְאַתָּה מְרַבֶּבֶת קֹדֶשׁ מִימֵינוּ אֲשֶׁר

[אֵשׁ] [דָּת] לָמוֹ:

וַיֹּאמֶר יְיָ מְסִינִי אֶתְגַּלִּי וְזֶהוּר יִקְרָה מִשְׁעִיר אֶתְחַזִּי לָנָא
אֶתְגַּלִּי בְּגִבְרַתָּה מְטוֹרָא דְּפָאֲרָן וְעֵמָּה רַבְּבַת קֹדֶשׁ
כְּתַב יְמִינָהּ מִגֹּו אֲשֶׁתָּא אֲוִרִיתָא יְהִיב לָנָא

Rashi

ויאמר ה' מסיני בא. פתח תחלה בשבחו של מקום ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל (ספרי שמג) ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך רצוי הוא, כלומר, כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה: מסיני בא. יצא לקראתם כשבאו להתיצב בתחתית ההר, כחתן היוצא להקביל פני כלה, שנאמר לקראת האלהים (שמות יט, יז) למדנו שיצא כנגדם:

וזרח משעיר למו. שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו (ספרי שמג):
הופיע. להם: מהר פארן. שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלוה ולא רצו (שם):

ואתה. לישראל:

מרבבות קדש. ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש, ולא כולם ולא רובם, ולא כדרך בשר ודם שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ביום חופתו:

אש דת. שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה על גבי אש לבנה, נתן להם בלוחות כתב יד ימינו. דבר אחר, אש דת, כתרוממו, שנתנה להם מתוך האש:

Тогда возлюбил Он колена, все святые
их в руке Твоей, и они, припав к
стопам Твоим, приняли слова Твои,

3 אף חָבַב עַמִּים כָּל־קְדוּשָׁיו בִּידָךְ וְהֵם תָּכֹן properly
לְרַגְלֶךָ יֵשָׂא מְדַבְּרֶתֶיךָ: a word

אף חביבונן לשבטיא כל קדושי בית ישראל
בגבורא אפקנן ממצרים ואנן מדברין תחות עננך
נטליו על מימך

Rashi

אף חובב עמים. גם חבה יתירה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי עם, שהרי בנימין לבדו היה עתיד להוולד כשאמר הקב"ה ליעקב גוי וקהל גוים יהיה ממך (בראשית לה, יא):
כל קדשיו בידך. נפשות הצדיקים גנוזות אתו, כענין שנאמר, והיתה נפש אדני צרוּרה בצרור החיים את ה' אלהיך (שמואל-א כה, כט):

והם תכו לרגלך. והם ראויים לכך, שהרי תכו עצמן לתוך תחתית ההר לרגלך בסיני, תכו לשון פועלו, הותוּפּו לתוך מרגלותיך: ישא מדברתיך. נשאו עליהם עול תורתך:

מדברתיך. המ"ם בו קרוב ליסוד, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז, פט), ואשמע את מדבר אלי (יחזקאל ב, ב), כמו מדבר אלי, אף זה מדברותיך, מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם טישפורפלידור"ש בלע"ז, ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דבריך, והמ"ם בו שמוש משמשת לשון מן. דבר אחר, אף חבב עמים, אף בשעת חבתן של אומות העולם, שהראית להם פנים שוחקות ומסרת את ישראל בידם:

כל קדושי בידך. כל צדיקהם וטוביהם דבקו בכך ולא משו מאחריך, ואתה שומרם:

והם תכו לרגלך. והם מתמצעים ומתכנסים לתחת צלך:

ישא מדברותיך. מקבלין גזרותיך ודתותיך בשמחה. ואלה דבריהם:

Учение, которое заповедал нам
Моисей, в наследие собранию
Иаковлеву.

4 תּוֹרָה צִוְּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלַת יַעֲקֹב: authorized representative assembly

אורייתא יהב לנא משה מסרה ירתא לכנשת יעקב

Rashi

תורה. אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזנוה ולא נעזבנה:

И стал Он в Иешуруне царем, когда
собрались главы народа, вместе — все
колена Израилевы. —

וְהָיָה בְּיִשְׂרָאֵל מֶלֶכָא בְּאַתְפְּנֵי שְׁנֵי רִישֵׁי עַמָּא כְּחָדָא
שְׁבִטָא דְיִשְׂרָאֵל

5 וַיְהִי בְיִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם יַחַד שְׁבִטֵי
יִשְׂרָאֵל:

Rashi

ויהי. הקב"ה:

בישרון מלך. תמיד עול מלכותו עליהם:

בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם:

ראשי. כמו כי תשא את ראש (שמות ל, יב), ראון אלו שאברכם. דבר אחר, בהתאסף. בהתאספם יחד באגודה אחת ושלום
ביניהם, הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם:

Да живет Рувим, и не умирает, и
люди его да не будут малочисленны.

יְחִי רְאוּבֵן לְחַיֵּי עֲלָמָא וּמוֹתָא תְּנִינָא לָא יָמוּת וְיִקְבְּלוּן
בְּנוֹהֵי אַחֲסִנְתָּהוֹן בְּמִנְיָהוֹן

6 יְחִי רְאוּבֵן וְאַל־יָמֹת וַיְהִי מִתִּיּוֹ מִסְפָּר: (ס)

Rashi

יחי ראובן. בעולם הזה:

ואל ימות. לעולם הבא. שלא יזכר לו מעשה בלהה:

ויהי מתיו מספר. נמנין במנין שאר אחיו, דוגמא היא זו, כענין שנאמר וישכב את בלהה, ויהיו בני יעקב שנים עשר (בראשית
לה, כב), שלא יצא מן המנין:

А вот что об Иуде. И сказал он:
услышь, Превечный, глас Иуды, и
приведи его к народу его; когда
руками своими будет он бороться за
себя, будь Ты ему помощью против
притеснителей его.

וְדָא לִיהוּדָה וְאָמַר קַבֵּל יְיָ צְלוֹתָהּ דִּיהוּדָא בְּמִפְקָהּ
לְאַגְחָא קֶרְבָּא וּלְעִמָּה תְּתִיבְנָה לְשָׁלָם יְדוּהֵי יַעֲבֹדוּן
לָהּ פְּרַעְנוּתָא מִסְנְאוּהֵי וְסָעִיד מִבְּעָלֵי דְבְבוּהֵי הָיוּ לָהּ

7 וְנָאֵת לִיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל־עֲמֹ

תְּבִיאֵנּוּ יָדָיו רַב לֹו וְעֹזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה: (ס)

Rashi

וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלקול שבידם שנאמר אֲשֶׁר חָכְמִים יִגִּידוּ וגו' (איוב טו, יח) לָהֶם לְבָדָם וגו' וְלֹא עָבַר זֶר בְּתוֹכָם (שם יט) ועוד פירשו רבותינו, (מכות יא: בבא קמא צב) שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון, מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר וְחָטְאתִי לְאָבִי כָּל הַיָּמִים (בראשית מד, לב), אמר משה, מי גרם לראובן שיודה, יהודה וכו':

שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים וחזקיה מפני סנחריב: ואל עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה (ס"א מן המלחמה):

ידיו רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו:

ועזר מצריו תהיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד ויִזְעַק יְהוֹשָׁפָט וְה' עֲזָרוֹ (דברי הימים ב יח, לא). דבר אחר, שמע ה' קול יהודה, כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה (ספרי שמח), ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר מִחֶכְל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נָחֳלַת בְּנֵי שִׁמְעוֹן (יהושע יט, ט) (ומפני מה לא ייחד לו ברכה בפני עצמו, שהיה בלבו עליו על מה שעשה בשטים, כ"כ באגדת תהלים (מדרש תהלים צ, ג)):

שני

О Левиим же сказал: Туммим Твои и
Урим Твои вверены благочестивому
мужу Твоему, которого Ты испытал в
Массе, с которым Ты спорил при
водах Меривы,

וּלְלֵוִי אָמַר תוּמִיִּם וְאוּרִיִּם אֲלֶבֶשְׁתָּא לְגַבְרָא דְאַשְׁתַּכַּח
חֲסִידָא קְדָמָךְ דִּי נִסִּיתוּהִי בְּנִסְתָּא וְהָוָה שְׁלִים
בְּחִנְתוּהִי עַל מִי מְצוּתָא וְאַשְׁתַּכַּח מְהִימָן

8 וּלְלֵוִי אָמַר תִּמְיָךְ וְאוּרִיךְ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר
to test
נִסִּיתוֹ בְּמִסָּה תְרִיבָהּוּ עַל־מִי מְרִיבָהּ:

Rashi

וללוי אמר. ועל לוי אמר:

תומיך ואוריך. כלפי שכנה הוא מדבר:

אשר נסיתו במסה. שלא נתלוננו עם שאר המלינים:

תריבהו וגו'. כתרגומו. דבר אחר תריבהו על מי מריבה, נִסְתַּקְפַּתְּ לוֹ לבוא בעלילה, אם משה אמר שִׁמְעוֹן נָא הַמְרִים (במדבר כ, י) אהרן ומרים מה עשו:

Который говорит об отце своем и
матери своей: не видал я их, и братьев
своих не признает, и сынов своих не
знает; ибо соблюдают они речения
Твои, и завет Твой хранят;

דַּעַל אָבוֹהַי וְעַל אִמִּי לֹא רָחַם כִּד חָבּוּ מִן דִּינָא וְאַפִּי
אֲחוֹהֵי וּבְנוֹהֵי לֹא נָסִיב אֲרִי נָטְרוּ מִטְּרַת מִימְרָךְ
וּקְיָמָךְ לֹא אֲשַׁנִּי

9 הָאֱמִיר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אֲחָיו לֹא הִפִּיר
וְאֶת־בְּנָיו [בְּנָיו] לֹא יָדָע כִּי שִׁמְרוּ אִמְרָתְךָ וּבְרִיתְךָ
יִנָּצְרוּ:

Rashi

האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו בעגל ואמרתי מי לה' אֵלֵי (שמות לב, כו), נאספו אלי כל בני לוי, וצויתם להרוג
את אבי אמו והוא מִיִּשְׂרָאֵל, או את אחיו מאמו או בן בתו וכן עשו, ואי אפשר לפרש אביו ממש ואחיו מאביו וכן בניו ממש,
שהרי לויים הם, ומשבט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר כָּל בְּנֵי לֵוִי (שם):
כי שמרו אמרתך. לא יהיה לך אלהים אחרים:
ובריתך ינצורו. ברית מילה, שאותם שנולדו במדבר, של ישראל לא מלו את בניהם, והם היו מולין ומלין את בניהם, (ס"א
אותם שנולדו במדבר, שישראל לא מלו את בניהם והם היו מולין):

Учат законам Твоим Иакова, и
учению Твоему Израиля; возлагают
курение во благоухание Тебе, и
всесожжения на жертвенник Твой.

כְּשָׂרִיו אֵלַי דִּילְפוֹן דִּינִיךָ לִיעֲקֹב וְאוֹרִיתְךָ לִישְׂרָאֵל
יִשְׁווֹן קְטֹרֶת בּוֹסֶמִין קִדְמָךְ וּגְמִיר לְרַעְוָא עַל מִדְבַּחְךָ

10 יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לִישְׂרָאֵל יִשְׁיִמוּ
קְטֹרֶת בְּאַפָּךְ וְכָלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ:

whole perfume

Rashi

יורו משפטיך. ראוין אלו לכך:
וכליל. עולה (יומא כו.):

Благослови, Превечный, мощь его, и
делам рук его благоприятствуй;
порази чресла противникам его и
ненавидящим его, чтобы не вставали.

11 בִּרְךָ יְהוָה חֵילּוֹ וּפְעָל יָדָיו תִּרְצֶה מְחִץ מְתַנִּים
קַמִּי וּמִשְׂנְאָיו מִן־יְקוֹמּוֹן: (ס)

to dash
asunder

בְּרַךְ יְיָ נִכְסוֹהֵי וְקוֹרְבָן יְדוּהֵי תִקְבֵּל בְּרַעְוֵא תִבְרַח חֲרָצָא דְסִנְאוּהֵי וְדִבְעֵלִי דְבִבּוּהֵי דְלֹא יְקוּמוּן

Rashi

מחץ מתנים קמיו. מחץ קמיו מכת מתנים, כענין שנאמר ומתניהם תמיד המעד (תהלים סט, כד), ועל המעוררין על הכהונה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היונים, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה: ומשנאיו מן יקומון. מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה:

О Вениамине сказал: возлюбленный

Превечного обитает безопасно у

Него, Он осеняет его весь день, и

между хребтами его почивает Он.

12 לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד ^{friend} יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבֶטֶח עָלָיו

חֲפָף ^{to cover} עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתִיפָיו שָׁכָן: (ס)

לְבִנְיָמִן אָמַר רַחֲמָא דִּי יִשְׂרָי לְרַחֲצֵן עֲלוּהֵי יְהִי מְגֹן

עֲלוּהֵי כָּל יוֹמָא וּבְאַרְעָה תִּשְׁרִי שְׂכִנְתָּא

Rashi

לבנימן אמר. לפי שברכת לוי בעבודת הקרבנות, ושל בנימין בבנין בית המקדש בחלקו, סמכן זה לזה, וסמך יוסף אחריו, שאף הוא משכן שילה היה בנוי בחלקו, שנאמר וַיִּמָּאֵס בְּאַהֲלֵ יוֹסֵף וגו' (שם עח, סז), ולפי שבית עולמים חביב משילה, לכך הקדים בנימין ליוסף:

חופף עליו. מכסה אותו ומגין עליו:

כל היום. לעולם, משנבחרה ירושלים לא שרתה שכינה במקום אחר:

ובין כתפיו שכן. בגובה ארצו היה בית המקדש בנוי, אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטם (יומא לא.), ושם היה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא בשחיטת קדשים (זבחים נד:), אמרי נחתי ביה פורתא משום דכתיב ובין כתפיו שכן, אין לך נאה בשור יותר מכתפיו:

שלישי

И об Иосифе сказал: да будет
 благословенна Превечным земля его
 — драгоценным даром неба, росой, и
 бездною, лежащей долу,

וְיֹסֵף אָמַר מְבָרָכָא מִן קָדָם יי אֶרְעָה עֲבָדָא מְגֻדִין
 מְטָלָא דְשָׁמַיָא מְלַעֲלָא וּמַמְבֻּעֵי עֵינָן וְתַהוֹמִין דְּנִגְדָן
 מַמְעַמְקֵי אֶרְעָא מְלָרַע

13 וְיֹסֵף אָמַר מְבָרָכָת יְהוָה אֶרְצוֹ מִמְּגֹד שְׁמַיִם
 מְטָל וּמְתָהוֹם רִבְצָת לְתַחַת: ^{choice fruit} ^{to crouch} ^{abyss}

Rashi

מברכת ה' ארצו. שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף:
 ממגד. לשון עדנים ומתק:

ומתהום. שהתהום עולה ומלחלח אותה מלמטה. אתה מוצא בכל השבטים ברכתו של משה מעין ברכתו של יעקב:

И драгоценными произведениями
 солнца, и драгоценными
 произрастениями луны,

וְעֲבָדָא מְגֻדִין וְעֵלְלָן מִיבּוֹל שְׁמַשׁ וְעֲבָדָא מְגֻדִין
 מִרִישׁ יָרַח בִּירַח

14 וּמִמְּגֹד תְּבוּאוֹת שְׁמֶשׁ וּמִמְּגֹד גֶּרֶשׁ יְרֵחִים: ^{produce}

Rashi

וממגד תבואות שמש. שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפירות:

גרש ירחים. יש פירות שהלבנה מבשלתן, ואלו הן קשואין ודלועין. דבר אחר, גרש ירחים, שהארץ מגרשת ומוציאה מחודש
 לחודש:

И превосходными плодами гор
 древних, и драгоценными дарами
 холмов вечных,

וּמִרִישׁ טוֹרֵיָא בְּכִירֵיָא וּמִטוֹב רָמָן דְּלֹא פָסְקָן

15 וּמִרִישׁ הָרִי קָדָם וּמִמְּגֹד גְּבְעוֹת עוֹלָם: ^{the} ^{mountain}

Rashi

ומראש הררי קדם. ומבורכת מראשית בישול הפירות, שהרריה מקדימין לבכר בישול פירותיהם. דבר אחר, מגיד שקדמה בריאתן לשאר הרים:

גבעות עולם. גבעות העושות פירות לעולם ואינן פוסקות מעוצר הגשמים:

И драгоценными дарами земли и
наполняющего ее, и благоволением
Витавшего в терновнике. Это да
прийдет на главу Иосифа и на темя
увенчанного между братьями своими.

16 וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמִלְאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנִי
תְּבוֹאֲתָהּ סִנֵּה a bramble
לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶד נָזִיר nazirite
אָחִיו: scalp

ומטוב ארעא ומלאה ורעי לה דשכנתה בשמיא ועל
משה אתגלי באסנא ייתון כל אלין לרישא דיוסף
ולגברא פרישא דאחיהי

Rashi

ורצון שוכני סנה. כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מבורכת מרצונו ונחת רוחו של הקב"ה, הנגלה עלי תחלה בסנה:
רצון. נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שבמקרא:
תבואתה. ברכה זו לראש יוסף:
נזיר אחיו. שהופרש מאחיו במכירתו:

Величие его, как первородного
теляца, рога буйвола — рога его, ими
избодет он народы на обоих концах
земли: это мириады Ефремовы, это
тысячи Манассиины.

17 בְּכוֹר שׁוֹרֹו הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רֹאם a wild bull
קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים
יִנְגַח יַחֲדוֹ אֶפְסֵי־אֶרֶץ וְהֵם רַבְּבוֹת myriad
אֶפְרַיִם to butt with the horns

וְהֵם אֶלְפֵי מִנְשָׁה: (ס)

רבא דבנוהי זיוא לה וגבורן דאתעבידא לה מקדם
דתוקפא ורומא דילה בגברתה עממיא יקטל כחדא
עד ספי ארעא ואנון רבנותא דבית אפרים ואנון
אלפיא דבית מנשה

Rashi

בכור שורו. יש בכור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר אף אני בכור אֶתְנֶהוּ (תהלים פט, כח), וכן בני ככרי יִשְׂרָאֵל (שמות
ד, כב): בכור, מלך היוצא ממנו, והוא יהושע: שורו. שכחו קשה כשור לכבוש כמה מלכים:
הדר לו. נתון לו, שנאמר וְנִתְּנָה מֵהוֹדֶךָ עָלָיו (במדבר כז, כ):
וקרני ראם קרניו. שור כחו קשה ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור ויפי קרניו

ראם:

אפסי ארץ. שלשים ואחד מלכים, אפשר שכולם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחוזה בארץ ישראל, שחשובה לכולם היא, שנאמר נחלת צבי צבאות גוים (ירמיה ג, יט):
והם רבבות אפרים. אותם המנוגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים:
והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון במדין, שנאמר וַיִּבְחַח וַיִּצְלַמְנָע בַּקֶּרֶקֶר וגו' (שופטים ח, י):

רביעי

А о Завулоне сказал: веселись,
Завулон, в путях твоих, и Иссахар — в
шатрах твоих.

18 וְלִזְבוּלֹן אָמַר שִׂמְחָה זְבוּלֹן בְּצֵאתָהּ וַיֵּשְׁכֶר בְּאַהֲלֶיהָ:

וְלִזְבוּלֹן אָמַר חֲדֵי זְבוּלֹן בְּמִפְקָהּ לְאַגְחָא קָרְבָּא עַל
בְּעָלֵי דְבִבְהָ וַיֵּשְׁכֶר בְּמִהְכָּהּ לְמַעַבְדַּד זְמַנֵּי מוֹעֲדֵיָא
בִּירוּשָׁלַם

Rashi

ולזבולון אמר. אלו חמשה שבטים שברך באחרונה, זבולון גד דן נפתלי ואשר, כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהוליד יוסף לפני פרעה, שנאמר ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים (בראשית מז, ב), לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו:
שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך. זבולון ויששכר עשו שותפות, זבולון לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות, ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי זבולון היתה:

שמח זבולון בצאתך. הצלח בצאתך לסחורה:

ויששכר. הצלח בישיבת אהליך לתורה לישב ולעבר שנים ולקבוע חדשים כמו שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים
ראשיהם מאתים (דברי הימים א יב, לג), ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך. ועל פי קביעות עתיהם ועבוריהם:

Колена на гору созывают они, там
приносят жертвы благочестия, ибо
богатство морей извлекают они, и
клады, сокрытые в песке.

abundance

עַמִּים הֲרִיקָאוּ שֵׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי־צֶדֶק כִּי שִׁפְעַ

יָמִים יִינָקוּ וּשְׁפִנִּי to suck
טְמוּנֵי to hide חֹל: (ס)

שְׁבִטִיָּא דִּישְׂרָאֵל לְטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא יִתְכַנְשׁוּן תַּמָּן
יְכַסּוּן נְכֶסֶת קוּדְשֵׁין לְרַעְוָא אַרִי נְכֶסֶי עַמְמֵיָּא יִיכְלוּן
וְסִימָא דְמַטְמָרָא בְּחֵלָא מִתְגַּלְיָא לְהוֹן

Rashi

עמים. של שבטי ישראל:

הר יקראו. להר המוריה יאספו, כל אסיפה ע"י קריאה היא, ושם יזבחו בְּרָגְלִים זבחי צדק:

כי שפע ימים יינקו. יששכר זבולון, ויהא להם פנאי לעסוק בתורה:

ושפני טמוני חול. כסויי טמוני חול, טְרִית וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול, ובחלקו של יששכר זבולון היה,
כמ"ש במסכת מגילה (ו), זָבֻלוֹן עִם חֶרֶף נִפְשׁוּ לָמוֹת (שופטים ה, יח), משום דנִפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שְׂדֵה (שם), שהיה מתרעם
זבולן על חלקו, לאחי נתת שדות וכרמים וכו':

ושפני. לשון כסוי, כמו שנאמר וַיִּסְפֹּן אֶת הַבַּיִת (מלכים-א ו, ט), וַיִּסְפֹּן בְּאֶרְזוֹ (שם ז, ג), ותרגומו ומטלל בכיורי (ס"א בכסוי)
ארזא. דבר אחר, עמים הר יקראו, ע"י פרקמטיא של זבולון, תגרי אומות העולם באים אל ארצו, והוא עומד על הֶסְפֶּר, והם
אומרים, הואיל ונצטערנו עד כאן, נלך עד ירושלים ונראה מה יראתה של אומה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים
לאלוה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעכו"ם אלוהות של זה לא כאלוהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה,
והם אומרים, אין אומה כשרה כזו ומתגייירין שם, שנאמר שם יזבחו זבחי צדק:

כי שפע ימים יינקו. זבולן ויששכר, הים נותן להם ממון בשפע:

И о Гаде сказал: благословен Гад
расширитель! Как львица возлег он,
но будет еще терзать мышцы и
темена.

a lion
(properly)

וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ מְרַחֵב גֹּד כְּלָבִיא שֶׁכֶּן וְטָרַף זְרוּעַ

scalp

אָף קִדְקֵד :

וּלְגַד אָמַר בְּרִיךְ דְּאַפְתִּי לְגַד כְּלִיתָא שְׂרִי וַיִּקְטֹל
שֶׁלְטוֹנֵין עִם מַלְכִין

Rashi

ברוך מרחיב גד. מלמד, שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח:

כלביא שכן. לפי שהיה סמוך לֶסְפֶּר, לפיכך נמשל כאריות, שכל הסמוכים לֶסְפֶּר צריכים להיות גבורים:

וטָרַף אָף קִדְקֵד. הרוגיהם היו ניכרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת:

Высмотрел он начаток себе, ибо там
участок законодателем ему
определен, но он выступает во главе
народа, правду Превечного и суды
Его исполняет он с Израилем.

to hide by
covering properly
סָפֹן מְחַקֵּק

21 וַיֵּרָא רֹאשִׁית לוֹ כִּי־שֵׁם חִלְקָת סָפֹן

וַיֵּתֵא רֹאשִׁי עִם צִדְקַת יְהוָה עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטָיו

עם־יִשְׂרָאֵל: (ס)

וְאַתְּקַבֵּל בְּקִדְמָתָא דִּילָה אֲרִי תָמֹן בְּאַחֲסָנָתָה מֹשֶׁה
סָפֹרָא רַבָּא דִּישְׂרָאֵל קַבִּיר וְהוּא נָפֵק וְעַל בְּרִישׁ עֲמָא
זְכוּן קָדָם יִי עֲבַד וְדִינוּהִי עִם יִשְׂרָאֵל

Rashi

וירא ראשית לו. ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ:

כי שם חלקת מחקק. כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק, והוא משה:

ספון. אותה חלקה, ספונה וטמונה מכל בריה, שנאמר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ (לקמן לד, ו):

ויתא. גד:

ראשי עם. הם היו הולכים לפני החלוצים בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חִלּוּצִים לִפְנֵי אֲחֵיכֶם וגו' (לעיל ג, יח):

צדקת ה' עשה. שהאמינו דבריהם, ושמרו הבטחתם לעבור את הירדן עד שכבשו וחלקו. דבר אחר, ויתא משה, ראשי עם.

צדקת ה' עשה. על משה אמור:

חמישי

И о Дане сказал: Дан — юный лев,
выскакивающий из Башана.

properly
וַיֵּלֶדֶן אֹמֶר דָּן גֹּוֹר אַרְיָה יִזְנֹק מִן־הַבָּשָׁן: 22

וַיֵּלֶדֶן אֹמֶר דָּן תַּקִּיף כְּגֹוֹר אַרְיָוֹן אַרְעָה שְׂתִיָּא מִן
נַחֲלִיָּא דְנִגְדָן מִן מִתְנָן

Rashi

דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך מושלו כאריות:

יזנק מן הבשן. כתרגומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייאס והיא לָשֵׁם, שהיא בחלקו של דן, שנאמר וַיִּקְרָאוּ לְלָשֵׁם דָּן (יהושע יט, מז), וזינוקו וקילוחו מן הבשן. דבר אחר, מה זינוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבטו של דן

נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונית מערבית עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו עם לשם שהיא

פמייאס, והיא בצפונית מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמייאס, והוא במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום ופָּלָה

בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפורש בספר יהושע, והוא שנאמר וַיֵּצֵא גְבוּל
בְּנֵי דָן מֵהֶם וַיַּעֲלוּ בְנֵי דָן וַיִּלְחָמוּ עִם לָשָׁם וְגו' (שם), יצא גבולם מכל אותו הרוח שהתחילו לנחול בו:

И о Неффалиме сказал: Неффалим
насыщен благоволением и исполнен
благословения Превечного, западом и
югом владеет он.

23 וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שְׁבַע רְצוֹן וּמֵלֶא בְּרַכַּת יְהוָה יָם

south
וּדְרוֹם יְרֵשָׁה: (ס)

וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שְׁבַע רְעוּא וּמְלִי בְּרָכּוֹן מִן קֶדֶם
יְיָ מֵעֶרֶב יָם גְּנוֹסֶר וְדְרוֹמָא יָרֵת

Rashi

שבע רצון. שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה:

ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל תָּרַם בדרומה (ב"ק פא:): לפרוש חרמים ומכמורות:
ירשה. לשון צווי, כמו עלה רש (לעיל א, כא), והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו יְרֵשׁ, יָדַע, לָקַח, שָׁמַע, כשמוסיף בו ה"א
יהיה הטעם למעלה, שָׁמַעָה, יָדַעָה, סָלְחָה, לָקַחָה, אף כאן ירשה לשון צווי, ובמסורת הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון צווי
דטעמיהון מלעיל:

И об Асире сказал: благословен
между сынами Асир, он будет
любимцем братьев своих, и погрузит
в елей ногу свою.

24 וּלְאַשֵׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנֵי אֲשֵׁר יְהִי רְצוֹי אָחִיו

to dip
וְטָבַל בְּשֶׁמֶן רַגְלוֹ:

וּלְאַשֵׁר אָמַר בְּרִיךְ מִבְּרַכַּת בְּנֵי אֲשֵׁר יְהִי רְעוּא
לְאַחָיו וְיִתְרַבִּי בְּתַפְנוּקֵי מֶלֶכִין

Rashi

ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי (שנה) אין לך בכל השבטים שנתברך בבנים כאשר, ואיני יודע כיצד:
יהי רצוי אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אֲנַפִּיקִינוֹן וּבְקַפְלָאוֹת, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר, יהי רצוי אחיו, שהיו
בנותיו נאות, והוא שנאמר בדברי הימים (ח"א ז, לא) הוא אָבִי בְּרִזִּית, שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן
זית:

וטובל בשמן רגלו. שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מִנּוּ להם פּוֹלְמוֹסְטוֹס אחד וכו'
(ספרי שנה), כדאיתא במנחות (פה:):

Железо и медь — затворы твои, и как
дни твои — бодрость твоя.

25 בְּרִזָּל וּנְחָשֶׁת מְנַעֲלֵיךְ וּכְיָמֶיךָ דְּבִיָּא: quiet shoe

תקוף כפרזל ונחשא מותבד וכימי עולמתד תקפד

Rashi

ברזל ונחשת מנעליך. עכשיו הוא מדבר נגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים ליכנס בה כאלו היא סגורה במנעולים וברחים של ברזל ונחשת. דבר אחר, ברזל ונחשת מנעליך, ארצכם נעולה בהרים שחוצבין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל: וכימך דבאך. וכימך שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך ימי נעורך, כך יהיו ימי זקנתך, שהם דואבים זבים ומתמוטטים. דבר אחר, וכימך דבאך, וכימך שהם טובים לך כמנין ימך, כל הימים אשר אתם עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מבורכת בפירות וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקולנ"ט, הכסף והזהב פלה מהם שהם מזיבות אותם לארצכם:

Никто как Бог, Иешурун! Он несется
на небе — на помощь тебе, и в
величии Своем на облаках.

26 אין פאל ישרון רכב שלים בעורף ובגאותו שחקים: pride

לית אלה כאלהא דישראל דשכנתה בשמיא בסעדך
ותקפה בשמי שמיא

Rashi

אין כאל ישורון. דע לך ישורון, שאין כאל בכל אלהי העמים, ולא כצורך צורם:
רוכב שמים. הוא אותו אלוה שבעזרך, ובגאותו הוא רוכב שחקים:

שישי

Там обитель Бога древнего, а внизу
мышцами вечными прогоняет Он
врага от тебя и речет: истребляй.

to drive out
from a...

ויגרש

dwelling
place

מענה

27

מפניך אויב ויאמר השם:

מדור אלהא די מלקדמין במימרה אתעבד עלמא
ותריף מקדמך סנאה ואמר שצי

Rashi

מעונה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, ובירר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים:
זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך על כרחם יחרדו ויזועו וכחם חלש מפניו, לעולם

אימת הגבוה על הנמוך, והוא שהכח והגבורה שלו בעזרך:

ויגרש מפניך אויב. ויאמר לך השמד אותם:

מענה. כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה (יבמות יג):

И живет Израиль безопасно,

уединенно — источник Иаковлев, на

земле хлеба и виноградного сока, и

небеса его кропят росю.

28 וַיִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דִּגּוֹן

וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמִי new wine
טל: יַעֲרָפוּ to droop

וְיִשְׂרָאֵל לְרַחֲצֹן בְּלַחֲוֹהִי כְּעֵין בְּרַכָּתָא דְּבִרְכָּנוּן

יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן לְאַרְעָא עֲבָדָא עֲבוּר וְחָמַר אֶף שָׁמִיא

דְּעֻלְוִיהוֹן יֵשׁ מְשֻׁנוֹן בְּטָלָא

Rashi

בטח בדד. כל יחיד ויחיד, איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפוזרין, ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב:
עין יעקב. כמו וְעֵינוּ כְּעֵין הַבְּדִלָּח (במדבר יא, ז), כעין הברכה שברכם יעקב, לא כבדד שאמר ירמיה בְּדָד יִשְׁבְּתִי (ירמיה טו,

יז), אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב, וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם (בראשית מח, כא):

יערפו. יטיפו:

אף שמיו יערפו טל. אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב, וַיִּתֵּן לָהּ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וגו' (שם כז, כח):

Блажен ты, Израиль! кто подобен

тебе, народ, избавляемый Превечным,

Щитом спасения твоего, который и

есть меч славы твоей? Враги твои

будут ласкательствовать тебе, а ты

будешь попираť высоты их.

29 אֲשֶׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשָׁע בִּיהוָה מִגֹּן עֲזָרְךָ

וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוֹתֶיךָ pride
וַיִּפְחָשׁוּ to be untrue אֵיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה

על-במותימו תִּדְרֹךְ: (ס)

טובך ישראל לית דְּכֹתֶיךָ עֲמָא דְּפִרְקָנָה מִן קָדָם יי

תְּקִיף בְּסַעֲדֶיךָ וּדְמִן קְדָמוֹהִי נִצְחֵן גְּבֻרָתֶיךָ וַיִּכְדְּבוּן

סְנָאָךְ לָךְ וְאַתָּה עַל פְּרִיקַת צִוְּאֵרֵי מְלָכֵיהוֹן תִּדְרֹךְ

Rashi

אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הברכות, אמר להם מה לי לפרוט לכם, כָּלֵל דבר הכל שלכם:

אשריך ישראל מי כמוך. תשועתך בה' אשר הוא מגן עזרך (ואשר הוא) חרב גאותך:

ויכחשו איביך לך. כגון הגבעונים שאמרו מארץ רחוקה מאד באו עבדיך וגו' (יהושע ט, ט):
ואתה על במותימו תדרוך. כענין שנאמר שימו את רגליכם על צווארי המלכים האלה (שם י, כד):

שביעי

דברים 34

И взошел Моисей с равнин
Моавитских на гору Нево, на вершину
Писги, что в виду Иерихона; и
показал ему Превечный всю эту
землю от Гилеада до Дана;

1 וַיַּעַל מֹשֶׁה מִמִּעְרַבַת מוֹאָב אֶל־הָר נֶבֹו רֹאשׁ הַפְּסָגָה

אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרִיחוֹ וַיֵּרְאֵהוּ יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ

אֶת־הַגִּלְעָד עַד־דָּן:

וּסְלִיק מֹשֶׁה מִמִּישָׁרָא דְמוֹאָב לְטוֹרָא דְנֵבֹו רִישׁ
רְמָתָא דִּי עַל אִפִּי יְרִיחוֹ וַאֲחֻזְיָהּ יִי יֵת כָּל אֶרְעָא יֵת
גִּלְעָד עַד דָּן

Rashi

מערבות מואב אל הר נבו. כמה מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת (סוטה יג):
את כל הארץ. הראהו את כל ארץ ישראל בְּשִׁלּוֹתָהּ, והמציקין העתידים להיות מציקין לה:
עד דן. הראהו בני דן עובדים עבודה זרה שנאמר ויקימו להם בני דן את הפסל (שופטים יח, ל), והראהו שמשון שעתידי לצאת
ממנו למושיע:

И всю Неффалию, и землю Ефремову
и Манассиину, и всю землю Иудину,
до самого крайнего моря,

2 וְאֶת כָּל־נַפְתָּלִי וְאֶת־אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֶת כָּל־אֶרֶץ

יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרֹן:

וְיֵת כָּל נַפְתָּלִי וְיֵת אֶרְעָא דְאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְיֵת כָּל
אֶרְעָא דִּיהוּדָה עַד יָמָא מִעֲרָבָא

Rashi

ואת כל נפתלי. הראהו ארצו בשלותה וחורבנה, והראהו דבורה וברק מְקַדָּשׁ נפתלי, נלחמים עם סיסרא וחיילותיו:
ואת ארץ אפרים ומנשה. הראהו ארצם בשלותה ובחורבנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שבא מאפרים, וגדעון שבא

ממנשה נלחם עם מדין ועמלק:

ואת כל ארץ יהודה. בשלותה ובחורבנה, והראהו מלכות בית דוד ונצחונם:

עד הים האחרון. ארץ המערב בשלותה ובחורבנה. דבר אחר אל תקרי הים האחרון אלא הים האחרון הראהו הקב"ה כל המאורעות שעתידין לישראל עד שיחיו המתים:

И полуденную страну, и окрестность,
долину Иерихона, города пальм, до
Цоара.

3 וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכֶּכֶר בְּקָעַת יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים

עַד־צֹעַר:

וְיֵת דְּרוֹמָא וְיֵת מִישְׁרָא בְּקָעַתָּא דִּירְחוֹ קְרָתָא דְדִקְלָיָא
עַד צֹעַר

Rashi

ואת הנגב. ארץ הדרום. דבר אחר, מערת המכפלה, שנאמר וַיַּעַל בְּנֵגֶב וַיָּבֹא עַד הַבְּרוֹן (במדבר יג, כה):

ואת הככר. הראהו שלמה יוצק כלי בית המקדש, שנאמר בְּכֶכֶר הַיַּרְדֵּן יָצַק הַמֶּלֶךְ בְּמַעְבְּה הָאֲדָמָה (מלכים-א ז, מו):

И сказал ему Превечный: вот земля, о
которой Я клялся Аврааму, Исааку и
Иакову, говоря: потомству твоему дам
ее, Я дал тебе увидеть ее глазами
твоими, но туда ты не перейдешь.

4 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו וְזֹאת הָאֲרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם

לִיצְחָק וְלִיעֶקֶב לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ

וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:

וַיֹּאמֶר יְיָ לָהּ דָּא אֲרַעָא דִּי קִימִית לְאַבְרָהָם לִיצְחָק
וְלִיעֶקֶב לְמִימְרָא לְבְנֵיךָ אֶתְנַנָּה אַחְזִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְלִתְמָן
לֹא תַעֲבֹר

Rashi

לאמר לזרעך אתננה הראיתך. כדי שתלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב, שבועה שנשבע לכם הקב"ה קיימה, וזהו לאמר, לכך הראיתיה לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך, הייתי מקיימך עד שתראה אותם נטועים וקבועים בה, ותלך ותגיד להם:

И умер там Моисей, раб Превечного,
в земле Моавитской, по слову
Превечного.

5 וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה:

וּמִית תָּמָן מֹשֶׁה עַבְדָּא דִּי בְּאֲרַעָא דְמוֹאָב עַל מִימְרָא
דִּי

Rashi

וימת שם משה. אפשר משה מת וכתב וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר לקוח את ספר התורה הזה (לעיל לא, כו), אלא הקב"ה אומר, ומשה כותב בדמיו (בבא בתרא טו.):

על פי ה'. בנשיקה (שם יז.):

И похоронили его на долине, в земле Моавитской, против Бет-Пеора; и никто не знает места погребения его до сего дня.

6 וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּגִלְ בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדָע

אִישׁ אֶת-קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: burial

וַיִּקְבְּרוּ יְתֵה בְּחִילָתָא בְּאֶרֶץ מוֹאָב לְקַבֵּל בֵּית פְּעוֹר
וְלֹא יָדָע אָנֹשׁ יֵת קְבֻרָתָהּ עַד יוֹמָא הַדִּין

Rashi

ויקבור אותו. הקב"ה בכבודו (סוטה יד.). רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו, וזה הוא אחד משלשה אתין שהיה רבי ישמעאל דורש כן, וכיוצא בו ביום מלאת ימי נזרו יביא אתו (במדבר ו, יג), הוא מביא את עצמו, כיוצא בו והשיאו אותם עון אשמה (ויקרא כב, טז), וכי אחרים משיאים אותם, אלא הם משיאים את עצמם: מול בית פעור. קברו היה מוכן שם מששת ימי בראשית לכפר על מעשה פעור (שם), וזה אחד מן הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות (אבות פ"ה מ"ו):

И Моисей был ста двадцати лет при смерти своей, не притупело зрение его, и не истощились соки его.

to be weak

7 וּמֹשֶׁה בֶּן-מֶאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא-כָהָתָה

freshness

עֵינָיו וְלֹא-נָס לָחָה :

וּמֹשֶׁה בֶּר מֶאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין כַּד מִית לֹא כָהָת
עֵינוֹהִי וְלֹא שָׁנָא זִיו יִקְרָא דְאַפּוֹהִי

Rashi

לא כהתה עינו. אף משמת:

ולא נס לחה. לחלוחית שבו, לא שלט בו רקבון ולא נהפך תואר פניו:

И оплакивали сыны Израилевы
Моисея на равнинах Моавитских
тридцать дней, и кончились дни
скорбного плача по Моисее.

וּבְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת מֹשֶׁה בְּמִישְׁרָיָא דְּמוֹאָב תְּלָתִין
יוֹמִין וַשְּׁלִימוּ יוֹמֵי בְּכִיתָא אֲבֵלָא דְּמֹשֶׁה

8 וַיִּבְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלִשִׁים יוֹם
וַיֵּתְמוּ יְמֵי בְכִי אֲבֵל מֹשֶׁה:

Rashi

בני ישראל. הזכרים, אבל באהרן, מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה, נאמר כל בית
ישראל (במדבר כ, כט), זכרים ונקבות:

А Иегошуа, сын Нунов, исполнился
духа мудрости, потому что Моисей
возложил на него руки свои; и
слушались его сыны Израилевы, и
делали так, как заповедал Превечный
Моисею.

וַיְהִי־שֶׁעַ בְּרִנּוֹן מָלֵא רוּחַ חֲכָמָה אֲרֵי סִמּוֹ מֹשֶׁה יֵת
יְדוּהִי עֲלוּהִי וְקִבְּלוּ מִנֶּה בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַעֲבָדוּ כְּמֹא דִי
פִקִּיד יֵת מֹשֶׁה

9 וַיְהִי־שֶׁעַ בְּרִנּוֹן מָלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי־ סִמּוֹ מֹשֶׁה
אֶת־יְדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

И не восставал больше в Израиле
пророк, подобный Моисею, которого
Превечный знал лицом к лицу:

וְלֹא קָם נִבְיָא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה דִּי אֶתְגַּלִּי לֵה יֵי
אֲפִין בְּאַפִּין

10 וְלֹא־קָם נִבְיָא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה
פָּנִים אֶל־פָּנִים:

Rashi

אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה לבו גס בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה, כענין שנאמר וַעֲתָה אֶעֱלֶה אֵל ה' (שמות לב, ל),
עָמְדוּ וְאִשְׁמְעָה מֶה יֵצִיחַ ה' לָכֶם (במדבר ט, ח):

По всем знамениям и чудесам,
которые Превечный послал его
совершить в земле Египетской над
Фараоном и над всеми слугами его и
над всею землею его,

לְכָל־הָאֲתוֹת וְהַמּוֹפְתִים דִּי שְׁלַחַה יי לְמַעַבְד בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדוּהִי וּלְכָל אֲרֻעָה

И по всей сильной руке и по всем
страшным великим делам, которые
совершил Моисей пред глазами всего
Израиля.

וּלְכָל יָדָא תְּקַפָּתָא וּלְכָל חֲזוֹנָא רַבָּא דִּי עֲבַד מֹשֶׁה
לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל

11 לְכָל־הָאֲתוֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחַו יְהוָה לַעֲשׂוֹת
בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־אֲרָצוֹ:

12 וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמַּוְרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה
מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל:

Rashi

ולכל היד החזקה. שקבל את התורה בלוחות בידיו:
ולכל המורא הגדול. נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא:
לעיני כל ישראל. שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר וְאַשְׁפְּרֵם לְעֵינֵיכֶם (דברים ט, יז), והסכימה דעת הקב"ה
לדעתו, שנאמר אֲשֶׁר שִׁבְרָתָ (שמות לד, א), יישר כחך ששברת (שבת פז):

8

בראשית 1

В начале сотворил Бог небо и землю.

בְּקִדְמִין בְּרָא יי יְת שְׁמַיָּא וְיֵת אֲרֻעָא

1 בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

Rashi

בראשית. אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל
ומה טעם פתח בבראשית (תנחומא כ"י יא), משום כֹּחַ מַעֲשֵׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לְתַת לָהֶם נִחְלָת גּוֹיִם (תהלים קיא, ו), שאם יאמרו

אומות העולם לישראל, ליסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו (ב"ר):

בראשית ברא. אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה א, ו) בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו (משלי ח, כב), ובשביל ישראל (תנחומא כ"י ג) שנקראו ראשית תבואתה (ירמיה ב, ג). ואם באת לפרשו כפשוטו כך פרשו, בראשית בריאת שמים וארץ, והארץ היתה תוהו ובהו וחושך וגו', ויאמר אלהים יהי אור. ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו, שאם בא להורות, כך היה לו לכתוב, בראשונה ברא את השמים וגו', שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתיבה שלאחריו, כמו בראשית ממלכות יהוים (ירמיה כו, א), ראשית ממלכתו (בראשית י, י), ראשית דגגד (דברים יח, ד), אף כאן אתה אומר בראשית ברא אלהים וגו' כמו בראשית ברוא, ודומה לו תחלת דבר ה' בהושע (הושע א, ב), כלומר תחלת דבורו של הקב"ה בהושע ויאמר ה' אל הושע וגו'. ואם תאמר להורות בא, שאלו תחלה נבראו, ופירושו בראשית הכל ברא אלו, ויש לך מקראות שמקצרים לשונם וממעטים תיבה אחת, כמו כי לא סגר דלתי בטני (איוב ג, ט), ולא פירש מי הסוגר, וכמו ישא את חיל דמשק (ישעיה ח, ד), ולא פירש מי ישאנו, וכמו אם יחלוש בבקרים (עמוס ו, יב), ולא פירש אם יחלוש אדם בבקרים, וכמו מגיד מראשית אחרית (ישעיה מו, י), ולא פירש מגיד מראשית דבר אחרית דבר. אם כן תמה על עצמך, שהרי המים קדמו, שהרי כתיב ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ועדיין לא גלה המקרא בסידור הקודמים והמאוחרים כלום בריית המים מתי היתה, הא למדת, שקדמו המים לארץ, ועוד שהשמים מאש ומים נבראו (בראשית רבה ד, ז), על כרחך לא לימד המקרא בסדר המוקדמים והמאוחרים כלום: ברא אלהים. ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין (בראשית רבה יב, טו), והיינו דכתיב (ב, ד) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים:

Но земля была пуста и нестройна, и
тьма — над бездною, и дух Божий
парил над водами.

2 והארץ היתה תוהו ובהו וחושך על-פני
to brood מרחפת על-פני המים:
abyss ורוח אלהים

וארעא הות צדיא וריקניא וחשוכא פרש על אפי
תהומא ורוחא מן קדם יי מנשבא על אפי מיא

Rashi

תהו ובהו. תהו לשון תמה ושמומן, שאדם תוהה ומשתומם על בהו שבה:

תהו. אשטורדי"שין בלע"ז:

בהו. לשון ריקות וצדו (אונקלוס) (סא"א):

על פני תהום. על פני המים שעל הארץ:

רוח אלהים מרחפת. כסא כבוד עומד באויר, ומרחף על פני המים ברוח פיו של הקב"ה ובמאמרו, כיונה המרחפת על הקן

(חגיגה טו. — ב"ר), אקובטי"ר בלע"ז:

3 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וַיְהִי-אֹר:

וַאֲמַר יְיָ נְהוֹרָא וְהוּא נְהוֹרָא

4 וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר כִּי־טוֹב וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין

הָאֹר וּבֵין הַחַשְׁדִּים:

Rashi

וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל. אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה (חגיגה יב.), רָאָהוּ שאינו כדאי להשתמש בו רשעים, והבדילו לצדיקים לעתיד לבא. ולפי פשוטו כך פרשהו, ראהו כי טוב, ואין נאה לו ולחשך שיהיו משתמשין בערבוביא, וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה (ב"ר):

5 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לְאוֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה

וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד: (פ)

וַיִּקְרָא יי לְנִהוֹרָא יִמְמָא וְלַחֲשׁוּכָא קָרָא לִילְיָא וְהָהּ
רָמַשׁ וְהוּהּ צִפּר יוֹמָא חַד

Rashi

יום אחד. לפי סדר לשון הפרשה היה לו לכתוב יום ראשון, כמו שכתוב בשאר הימים, שני, ושלישי, רביעי, למה כתב אחד, לפי שהיה הקב"ה יחיד בעולמו, שלא נבראו המלאכים עד יום שני, כך מפורש בבראשית רבה (ג, ח"ט):

6 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ ^{sky} בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מִבְדִּיל

בֵּין מַיִם לַמַּיִם:

וַיֹּאמֶר ייִי יְהִי רְקִיעָא בְּמַצִּיעוֹת מֵיָא וַיהִי מִפְרִישׁ בֵּין
מֵיָא לְמֵיָא

Rashi

יהי רגיע. יתחזק הרקיע (ב"ר), שאף על פי שנבראו שמים ביום הראשון, עדיין לחים היו, וקָרְשׁוּ בשני מגערת הקב"ה באומרו יהי רגיע, וזהו שנאמר עֲמוּדַי שְׁמַיִם יְרוּפְפוּ (איוב כו, יא), כל יום ראשון, ובשני יתְמָהוּ מַגְעָרָתוֹ, כאדם שמשותום ועומד מגערת המאיים עליו:

בתוך המים. באמצע המים (אונקלוס), שיש הפרש בין מים העליונים לרקיע כמו בין הרקיע למים שעל הארץ (ב"ר), הא למדת, שהם תלויים במאמרו של מלך (חגיגה טו.):

И создал Бог твердь, и разделил
между водами, которые под твердью,
и между водами, которые над
твердью; и стало так.

7 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הָרָקִיעַ וַיְבַדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת

לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי־כֵן:

וַעֲבַד יי ית רַקִּיעָא וְאַפְרִישׁ בֵּין מַיָּא דִּי מְלַרַע לְרַקִּיעָא
וּבֵין מַיָּא דִּי מְעַל לְרַקִּיעָא וַהֲוָה כֵּן

Rashi

ויעש אלהים את הרקיע. תקנו על עמדו, והוא עשייתו, כמו ועשיתה את צפְרָנִיהָ (דברים כא יב):
מעל לרקיע. על הרקיע לא נאמר, אלא מעל לרקיע, לפי שהן תלויים באויר. ומפני מה לא נאמר כי טוב ביום שני, לפי שלא
היה נגמר מלאכת המים עד יום השלישי, והרי התחיל בה בשני, ודבר שלא נגמר אינו במלואו וטובו, ובשלישי שנגמרה
מלאכת המים והתחיל וגמר מלאכה אחרת, כָּפַל בו כי טוב שני פעמים, אחת לגמר מלאכת השני, ואחת לגמר מלאכת היום
(ב"ר):

И назвал Бог твердь небом. И настал
вечер, и настало утро, — день второй.

8 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם

שְׁנִי: (פ)

וַיִּקְרָא יי לְרַקִּיעָא שְׁמַיָּא וַהֲוָה רְמֵשׁ וַהֲוָה צֶפֶר יוֹם
תַּנּוּן

Rashi

ויקרא אלהים לרקיע שמים. שָׁא מים (ב"ר), שָׁם מים, אש ומים, שערבן זה בזה ועשה מהם שמים (חגיגה יב.). (ס"א שמים.
שם מים ד"א אש ומים):

И сказал Бог: да стекаются воды из-
под неба в одно место, и да явится
суша; и стало так.

9 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם

אֶל־מָקוֹם אֶחָד וַתֵּרָא הַיַּבֵּשָׁה וַיְהִי־כֵן:

וַאֲמַר יי יתְפַנְשׁוּן מַיָּא מִתַּחַת שְׁמַיָּא לְאַתֵּר חָד
וַתֵּתְחַזִּי יַבְשָׁתָא וַהֲוָה כֵּן

Rashi

יקוו המים. שְׁטוּחִין היו על פני כל הארץ (פדר"א ה), והקוים באוקינוס הוא הים הגדול שבכל הַיָּמִים:

И назвал Бог сушу землею, а стечение
вод назвал морями; и увидел Бог, что
это хорошо.

10 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לַיִבְשָׁה אֶרֶץ וּלַמְּקוֹה הַמַּיִם קָרָא
something
waited for

יָמִים וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:

וַיִּקְרָא יי לַיִבְשָׁה אֶרֶץ וּלַבַּיִת כְּנִישוֹת מַיָּא קָרָא

יָמִי וַחֲזָא יי אֶרֶי טָב

Rashi

קרא ימים. והלא ים אחד הוא, אלא אינו דומה טעם דג העולה מן הים בעכו לדג העולה מן הים באספמיה (ב"ר):

И сказал Бог: да произрастит земля
растения: траву семенную,
деревья плодовые, приносящие по
роду своему плод, в котором семя их,
на земле; и стало так.

11 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאֲרֶץ ^{to sprout} דְּשָׂא ^{a sprout} עֵשֶׂב
מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פֶּרִי עֹשֶׂה פְּרִי ^{type} לְמִינוֹ אֲשֶׁר זֶרְעוֹ־בּוֹ
עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן:

וַאֲמַר יי תִּדְאִית אֶרֶץ דִּיתָאָה עֶסְבָּא דְּבַר זֶרְעָה

מִזְרִיעַ אֵילָן פִּירִין עֶבֶד פִּירִין לְזִנָּה דִּי בַר זֶרְעָה בֵּה

עַל אֶרֶץ וַהֲוָה כֵּן

Rashi

תדשא הארץ דשא עשב. לא דשא לשון עשב ולא עשב לשון דשא, ולא היה לשון המקרא לומר תעשיב הארץ, שְׁמִינִי

דשאים מחולקין, כל אחד לעצמו נקרא עשב פלוני, ואין לשון לְמִדְבָּר לומר דשא פלוני, שלשון דשא הוא לבישת הארץ

כשהיא מְתַמְלֶאת בדשאים:

תדשא הארץ. תתמלא ותתכסה לבוש עשבים (ר"ה יא.), בלשון לע"ז נקרא דשא ארברי"ץ, כולן בערבוביא, וכל שורש לעצמו

נקרא עשב:

מזריע זרע. שיגדל בו זרע לזרוע ממנו במקום אחר:

עץ פרי. שיהא טעם העץ כטעם הפרי. והיא לא עשתה כן, אלא ותוצא הארץ וגו' ועץ עושה פרי, ולא העץ פרי, לפיכך

כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עונה (ונתקללה ס"א אינו ודו"ק):

אשר זרעו בו. הן גרעיני כל פרי, שמהן האילן צומח כשנוטעין אותן:

И произвела земля растения: траву
семеноносную по роду её, и деревья,
приносящие плод, в котором семя их,
по роду их; и увидел Бог, что это
хорошо.

וַאֲפַקַת אֲרֶעָא דִּיתָאָה עֲסָבָא דְּבַר זֶרְעָה מְזֻדְרַע לְזִנְוָהּ
וְאֵילָן עֶבֶד פִּירִין דְּבַר זֶרְעָה בֵּה לְזִנְוָהּ וְחָזָא יי אָרִי

טב

12 וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב מְזֵרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ

עֹשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זֶרְעוֹ-בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:

Rashi

ותוצא הארץ וגו'. אף על פי שלא נאמר למינהו בדשאין בציווייהו, שמעו שנצטוו האילנות על כך, ונשאו קל וחומר בעצמן,
כדמפורש באגדה בשחיתת חולין (חולין ס.):

И настал вечер, и настало утро, —
день третий.

13 וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי: (פ)

וַהֲוָה רִמְשׁ וַהֲוָה צֶפֶר יוֹם תְּלִיתָאִי

И сказал Бог: да будут светила на
тверди небесной, чтобы разделять
между днем и ночью, и да будут они
знамениями для времен и для дней и
годов;

וַאֲמַר יי יְהוֹן נְהוֹרִין בְּרִקִּיעָא דְּשָׁמַיָא לְאַפְרָשָׁא בֵּין

יָמָמָא וּבֵין לַיְלָא וַיְהוֹן לְאַתִּין וּלְזַמְנִין וּלְמִימְנִי בְּהוֹן

יוֹמִין וְשָׁנִין

14 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת ^{light} בְּרִקִּיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל

בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְיְהִי לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים

וּשְׁנָיִם:

Rashi

יהי מארת וגו'. מיום ראשון נבראו, וברביעי צוה עליהם להתלות ברקיע (חגיגה יב.), וכן כל תולדות שמים וארץ נבראו ביום
ראשון, וכל אחד ואחד נקבע ביום שנגזר עליו, הוא שכתוב את השמים, לרבות תולדותיהם, ואת הארץ, לרבות תולדותיה:
יהי מארת. חסר וי"ו כתיב, על שהוא יום מְאָרָה ליפול אסכרה בתינוקות (מדרש אגדה), הוא ששנינו (תענית כז.), ברביעי היו
מתענים על אסכרה שלא תפול בתינוקות:
להבדיל בין היום ובין הלילה. משנגזר האור הראשון, אבל בשבעת (נ"א בג') ימי בראשית, שמשו האור והחשך הראשונים
יחד, בין ביום בין בלילה:

והיו לאתת. כשהמאורות לוקין סימן רע הוא לעולם (סוכה כט.), שנאמר מאותות הַשָּׁמַיִם אֶל תִּחְתּוֹ וגו' (ירמיה י, ב),

בעשותכם רצון הקב"ה, אין אתם צריכין לדאוג מן הפורענות:
 ולמועדים. על שם העתיד, שעתידים ישראל להצטוות על המועדות, והם נמנים למולד הלבנה:
 ולימים. שמוש החמה חצי יום ושמוש הלבנה חצי יום שלם:
 ושנים. לסוף שס"ה ימים (ס"א ורביע יום), יגמרו מהלכתם ב"ב מזלות המשרתים אותם, והיא שנה, (ס"א והוא שס"ה יום
 ורביע יום) וחוזרים ומתחילים פעם שניה לסבב בגלגל כמהלכן הראשון (פס"ז):

И да будут они светильниками на
 тверди небесной, чтобы светить на
 землю; и стало так.

15 וְהָיוּ לְמֵאוֹרֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאֵיר עַל־הָאָרֶץ

וַיְהִי־כֵן:

וַיְהִיוּ לְנִהוּרִין בְּרָקִיעָא דְשָׁמַיָא לְאַנְהָרָא עַל אֶרֶעָא
 וַיְהִי כֵן

Rashi

והיו למאורות. עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם:

И создал Бог два светила великие:
 светило большее, для господства
 днем, и светило меньшее, для
 господства ночью, и звезды.

16 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמָּאוֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת־הַמָּאוֹר

הַגָּדֹל לְמִשְׁלַת הַיּוֹם וְאֶת־הַמָּאוֹר הַקָּטָן לְמִשְׁלַת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים:

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמָּאוֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת־הַמָּאוֹר

וַיַּעַבְדׁ יְיָ יֵת תָּרִין נְהוּרִיא רַבְרַבִּיא יֵת נְהוּרָא רַבָּא
 לְמִשְׁלַת בֵּימָמָא וְיֵת נְהוּרָא זְעֵרָא לְמִשְׁלַת בְּלִילִיא וְיֵת
 כּוֹכְבֵּיא

Rashi

המארת הגדולים. שוים נבראו, ונתמעטה הלבנה, על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד (חולין

ס:):

הכוכבים. על ידי שמיעט את הלבנה, הרבה צבאיה להפס דעתה (ב"ר):

И поместил их Бог на тверди
 небесной, чтобы светить на землю,

17 וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאֵיר עַל־הָאָרֶץ:

וַיִּהְיֶה יְתֵהוּן יְיָ בְּרָקִיעָא דְשָׁמַיָא לְאַנְהָרָא עַל אֶרֶעָא

И чтобы господствовать днем и
ночью, и чтобы разделять между
светом и тьмою; и увидел Бог, что это
хорошо.

וּלְמַשְׁלֹט בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְאַפְרָשָׁא בֵּין הַחֹרָא וּבֵין
חֲשׁוּכָא וַחֲזָא יי אַרִי טַב

И настал вечер, и настало утро, —
день четвертый.

וַהֲוֵה רַמְשׁ וַהֲוֵה צֶפֶר יוֹם רְבִיעִיאִי

И сказал Бог: да воскишат воды
пресмыкающимися, существами
живыми, и птицы да летают над
землею по тверди небесной.

וַאֲמַר יי יִרְחֲשׁוּן מֵיָא רַחֲשׁ נִפְשָׁא חֵיתָא וְעוֹפֵא יִפְרָח
עַל אֲרֻעָא עַל אִפִּי רְקִיעָא דְשָׁמַיָא

18 וּלְמַשְׁלֹט בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ
וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:

19 וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי: (פ)

20 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף
יְעוֹפֵף עַל־הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם:

Rashi

נפש חיה. שיהא בה חיות:

שרץ. כל דבר חי שאינו גבוה מן הארץ קרוי שרץ. בעוף כגון זבובים, בשקצים כגון נמלים וחיפוששים ותולעים, ובבריות כגון
חולד ועכבר וחומט וכיוצא בהם וכן הדגים:

a marine or
land
monster

И сотворил Бог больших морских
зверей, и все существа живые,
ползающие, которыми воскишили
воды, по роду их, и всех птиц
крылатых по роду их; и увидел Бог,
что это хорошо.

וּבָרָא יי יֵת תַּנִּינִיא רַבְרַבִּיא וְיֵת כָּל נִפְשָׁא חֵיתָא
דְּרַחֲשָׁא דִּי אֲרַחֲשׁוּ מֵיָא לְזַנְיָהוּן וְיֵת כָּל עוֹפֵא דְפִרָח
לְזַנְיָהוּ וַחֲזָא יי אַרִי טַב

21 וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּנִּינִים הַגְּדֹלִים וְאֶת כָּל־נֶפֶשׁ
הַחַיָּה | הַרְמִשָּׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֶת
כָּל־עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:

properly

Rashi

התנינם. דגים גדולים שְׂבִים. ובדברי אגדה (פרק הספינה בבא בתרא עד:) הוא לויתן ובן זוגו, שבראם זכר ונקבה, והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא, שאם יפרו וירבו, לא יתקיים העולם בפניהם. התנינם כתיב (ב"ר):
נפש החיה. נפש שיש בה חיות:

И благословил их Бог, сказав:

22 וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלְאוּ אֶת־הַמַּיִם

плодитесь, и множьтесь, и

наполняйте воды в морях, и птицы да

בַּיָּמִים וְהָעוֹף יִרְבּוּ בָאָרֶץ:

множатся на земле.

וַיְבָרֶךְ יְתָהוֹן יְיָ לְמִימָר פּוֹשִׁי וּסְגוּ וּמְלִי יֵת מֵיָא

בְּיָמֵימֵיָא וְעוֹפֵא יִסְגִי בָאָרֶעָא

Rashi

ויברך אותם. לפי שמחסרים אותם וצדין מהם ואוכלין אותם, הוצרכו לברכה, ואף החיות הוצרכו לברכה, אלא מפני הנחש שעתיד לקללה לכך לא ברכו, שלא יהא הוא בכלל (מדרש אגדה):
פרו. לשון פרי, כלומר עשו פירות:
ורבו. אם לא אמר אלא פרו, היה אחד מוליד אחד ולא יותר, ובא ורבו שאחד מוליד הרבה:

И настал вечер, и настало утро, —

23 וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי : (פ)
fifth

день пятый.

וַיְהִי רִמְשׁ וַיְהִי צֶפֶר יוֹם חַמִּישָׁאִי

И сказал Бог: да произведет земля

24 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֶמָּה

существа живые по роду их: скот и

гадов и зверей земных по роду их; и

стало так.

a reptile or
any
other...

וּרְמֶשׂ וַחֲיִתוֹ־אֶרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן:

וַאֲמַר יְיָ תַפַּק אֶרְעָא נֶפְשָׁא חַיָּתָא לְזִנְהָ בְּעִיר וּרְחֶשׂ

וַחֲתוֹת אֶרְעָא לְזִנְהָ וַיְהִי כֵן

Rashi

תוצא הארץ. הוא שפירשתי (פסוק יד) שהכל נברא מיום ראשון ולא הוצרכו אלא להוציאם:

נפש חיה. שיש בה חיות (עיין לעיל פסוק כ'):

ורמש. הם שרצים, שהם נמוכים וְרומשים על הארץ ונראים כאילו נגררים, שאין הלוכך ניכר. כל לשון רמש ושרץ בלשוננו

קונמובי"ש (רענען):

И создал Бог зверей земных по роду их, и скот по роду его, и всех гадов земных по роду их; и увидел Бог, что это хорошо.

וַעֲבַד יי ית חות ארעא לזנה וית בעירא לזנה וית כל רחשא דארעא לזנהי וחזא יי ארי טב

25 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה

לְמִינָהּ וְאֶת־כָּל־רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ וַיַּרְא אֱלֹהִים

כִּי־טוֹב:

Rashi

ויעש. תקנם בצביונם בתקונן ובקומתן:

И сказал Бог: сотворим человека по образу Нашему, по подобию Нашему, и да владычествуют они над рыбами морскими и над птицами небесными, и над скотом, и над всею землею, и над всеми гадами, ползающими по земле.

וַאֲמַר יי נַעֲבִיד אִינְשָׁא בְּצַלְמֵנָא כְּדִמוּתֵנָא וַיִּשְׁלֹטוּן בְּנוֹי יִמָּא וּבְעוֹפֵא דְשָׁמַיָא וּבְבְעִירָא וּבְכָל אֲרֻעָא וּבְכָל רַחֲשָׁא דְרַחֲשׁ עַל אֲרֻעָא

26 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ

וַיִּרְדּוּ בְּדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה

וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ:

to tread
down

fish

Rashi

נעשה אדם. ענותנותו של הקב"ה למדנו מכאן, לפי שהאדם הוא בדמות המלאכים ויתקנאו בו, לפיכך נמלך בהן, וכשהוא דן את המלכים הוא נמלך בפמליא שלו, שכן מצינו באחאב, שאמר לו מיכה ראייתי את ה' יושב על כסאו וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו (מלכים א כב, יט), וכי יש ימין ושמאל לפניו, אלא אלו מיימינים לזכות ואלו משמאילים לחובה, וכן בגזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאלתא (דניאל ד, יד), אף כאן בפמליא שלו נטל רשות, אמר להם יש בעליונים כדמותי, אם אין כדמותי בתחתונים הרי יש קנאה במעשה בראשית: נעשה אדם. אף על פי שלא סייעוהו ביצירתו, ויש מקום למינים לרדות, לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה, שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן (סנהדרין לח: — ב"ר), ואם כתב אעשה אדם, לא למדנו שהיה מדבר עם בית דינו, אלא עם עצמו, ותשובתו כתובה בצדו, ויברא את האדם, ולא כתיב ויבראו (ב"ר): בצלמנו. בדפוס שלנו:

כדמותנו. להבין ולהשכיל (מדרש אגדה):

וירדו בדגת הים. יש בלשון הזה לשון רידוי ולשון ירידה, זכה רודה בחיות ובהמות, לא זכה, נעשה ירוד לפניהם והחיה מושלת בו (ב"ר):

И сотворил Бог человека по образу
Своему, по образу Божию сотворил
его, мужчину и женщину сотворил их.

27 וַיְבָרֵא אֱלֹהִים | אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא

אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:

וַיְבָרֵא יי ית אָדָם בְּצַלְמָהּ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא יְתָהּ זָכָר
וּנְקֵבָה בָּרָא יְתָהּ

Rashi

ויברא אלהים את האדם בצלמו. בדפוס העשוי לו, שהכל נברא במאמר והוא נברא בידיים, שנאמר וַתֵּשֶׁת עָלַי כַּפְּכָה (תהלים קלט, ה), נעשה בחותם, כמטבע העשויה על ידי רושם שקורין קוני"ץ (ובכ"י קוי"ץ והוא בלשון אשכנז שטעמפעל), וכן הוא אומר וַתֵּהֱפֶךְ כְּחוֹמֶר חוֹתָם (איוב לח, יד):
בצלם אלהים ברא אותו. פירש לך, שאותו צלם המתקן לו, צלם דיוקן יוצרו הוא:
זכר ונקבה ברא אותם. ולהלן הוא אומר וַיִּקַּח אֶחָת מִצְלָעוֹתָיו וגו' (בראשית ב, כא), מדרש אגדה (ברכות סא. — ב"ר)
שנבראו שני פרצופים בריאה ראשונה ואחר כך חלקן, ופשוטו של מקרא, כאן הודיעך שנבראו שניהם בשש"י, ולא פירש לך כיצד ברייתן, ופירש לך במקום אחר:

И благословил их Бог, и сказал им
Бог: плодитесь, и множьтесь, и
наполняйте землю, и подчините ее
себе, и владычествуйте над рыбами
морскими и над птицами небесными,
и над всяким животным, ползающим
по земле.

28 וַיְבָרֵךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ

וּמִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבָּשׁוּהָ וּרְדּוּ בְּדִגַּת הַיָּם וּבְעוֹף

הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיַּה הָרֹמֶשֶׁת עַל־הָאָרֶץ:

וַיְבָרֵךְ יְתָהוֹן יי וַאֲמַר לָהֶן יי פֹּשׁוּ וְסִגּוּ וּמְלוּ יֵת
אֶרְעָא וּתְקוּפוּ עָלֶה וּשְׁלוּטוּ בְּנוֹנֵי יָמָא וּבְעוֹפֵא דְשָׁמַיָא
וּבְכָל חַיָּתָא דְרַחֲשָׂא עַל אֶרְעָא

Rashi

וכבשה. חסר וי"ו, ללמדך שהזכר כובש את הנקבה, שלא תהא יצאנית (ב"ר), ועוד ללמדך, שהאיש שדרכו לכבוש, מצווה על פריה ורביה, ולא האשה (יבמות סה: — ב"ר):

И сказал Бог: вот, Я даю вам всякую траву семенопосную, какая на всей земле, и всякое дерево, у которого плод древесный, семеноносный, — вам да будет это в пищу —;

וַאֲמַר ייָ הָאֵל יְהוָה לְכוֹן יֵת כָּל עֵסֶבָא דְּבַר זֶרַע
מִזֶּדְרַע דִּי עַל אֶפִי כָל אֲרָעָא וְיֵת כָּל אֵילָנָא דִּי בֵּה
פִּירִי אֵילָנָא דְּבַר זֶרַע מִזֶּדְרַע לְכוֹן יְהֵא לְמִיכָל

Rashi

לכם יהיה לאכלה. ולכל חית הארץ. השנה להם בהמות וחיות למאכל, ולא הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה ולאכול בשר, אך כל ירק עשב יאכלו יחד כלם, וכשבאו בני נח התיר להם בשר (סנהדרין נט:), שנאמר כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי וְגו' (ט, ג), כירק עשב שהתירתי לאדם הראשון, נתתי לכם את כל:

А всем животным земным и всем птицам небесным и всякому ползающему по земле, в котором душа живая, — всякую зелень травную в пищу. И стало так.

וּלְכָל חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל דְּרָחַשׁ עַל
אֲרָעָא דִּי בֵּה נִפְשָׁא חַיָּתָא יֵת כָּל יְרוֹק עֵסֶבָא לְמִיכָל
וַהְיֶה כֵן

И увидел Бог все, что Он создал, и вот, весьма хорошо. И настал вечер, и настало утро, — день шестой.

וַחֲזָא ייָ יֵת כָּל דִּי עֲבַד וַהְיָ תְקִין לְחֻדָּא וַהְיָ רֶמֶשׁ
וַהְיָ צֶפַר יוֹם שְׁתִּיתָאִי

Rashi

יום הששי. הוסיף ה' בששי, בגמר מעשה בראשית, לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם ישראל חמשה חומשי תורה (תנחומא בראשית א). דבר אחר, יום הששי, שכלם תלויים ועומדים עד יום הששי, הוא ששי בסיון (ס"א שביום ו' בסיון שקבלו ישראל התורה נתחזקו כל יצירת בראשית, ונחשב כאילו נברא העולם עתה, וזהו יום הששי בה"א, שאותו יום ו' בסיון) המוכן למתן תורה (שבת פח.).

29 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב | זֶרַע

זֶרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ

she ate
פְּרִיעֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יְהִיָּה : לְאָכְלָה :

30 וּלְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל | רוֹמֵשׁ

עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־ יֶרֶק עֵשֶׂב
properly

לְאָכְלָה וַיְהִי־כֵן:

31 וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד

sixth
וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי : (פ)

בראשית 2

Так совершены были небо и земля и
все воинство их.

1 וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צָבָאָם:

וְאִשְׁתְּכֻלּוּ שָׁמַיָא וְאָרְעָא וְכָל חַיְלֵיהוֹן

И совершил Бог к седьмому дню
творение Свое, которое он созидал, и
почил Бог в седьмой день от всего
творения Своего, которое Он созидал.

2 וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה

וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:

וַיְשִׁיב יְיָ בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה עֲבֻדְתָּהּ דִּי עֶבֶד וְנַח בַּיּוֹמָא

שְׁבִיעָאָה מְכַל עֲבֻדְתָּהּ דִּי עֶבֶד

Rashi

ויכל אלהים ביום השביעי. ר' שמעון אומר, בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו, צריך להוסיף מחול על הקודש, אבל הקב"ה שיודע עתיו ורגעיו, נכנס בו כחוט השערה ונראה כאלו כלה בו ביום (ב"ר). דבר אחר, מה היה העולם חסר, מנוחה, באת שבת באת מנוחה, כלתה ונגמרה המלאכה (ב"ר):

И благословил Бог седьмой день, и
освятил его, потому что в оный почил
от всего творения Своего, которое Бог
творил и созидал.

3 וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת

מְכַל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: (פ)

וַיְבָרֵךְ יְיָ יוֹמָא שְׁבִיעָאָה וַיְקַדִּישׁ יְתָהּ אַרִי בֵּה נַח

מְכַל עֲבֻדְתָּהּ דִּי בָרָא יְיָ לְמַעַבְד

Rashi

ויברך ויקדש. ברכו במן, שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגלגולת, ובששי לחם משנה. וקדשו במן, שלא ירד כלל בשבת, והמקרא כתוב על שם העתיד:

אשר ברא אלהים לעשות. המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת, כפל ועשאה בששי, כמו שמפורש בבראשית רבה (יא, ט):

Joshua 1:1-18

הפטרה — יהושע

הפטרה

Now it came to pass after the death of Moses the servant of the LORD, that the LORD spoke unto Joshua the son of Nun, Moses' minister, saying:

'Moses My servant is dead; now therefore arise, go over this Jordan, thou, and all this people, unto the land which I do give to them, even to the children of Israel.

Every place that the sole of your foot shall tread upon, to you have I given it, as I spoke unto Moses.

From the wilderness, and this Lebanon, even unto the great river, the river Euphrates, all the land of the Hittites, and unto the Great Sea toward the going down of the sun, shall be your border.

There shall not any man be able to stand before thee all the days of thy life; as I was with Moses, so I will be with thee; I will not fail thee, nor forsake thee.

1 וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה

אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון מְשִׁיחַת מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

2 מֹשֶׁה עֶבְדִּי מָתָּה קוּם עָבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה

וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי

יִשְׂרָאֵל:

3 כָּל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּיִּדְגְלֶכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּנָיו

כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה:

4 מִהַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל

אֶרֶץ הַחִתִּים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יְהִיָּה

גְּבוּלְכֶם:

5 לֹא־ יִתְנַצֵּב אִישׁ לִפְנֵיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי

עִם־מֹשֶׁה אֲהִיָּה עִמָּךְ לֹא אֲרַפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ:

Be strong and of good courage; for thou shalt cause this people to inherit the land which I swore unto their fathers to give them.

Only be strong and very courageous, to observe to do according to all the law, which Moses My servant commanded thee; turn not from it to the right hand or to the left, that thou mayest have good success whithersoever thou goest.

This book of the law shall not depart out of thy mouth, but thou shalt meditate therein day and night, that thou mayest observe to do according to all that is written therein; for then thou shalt make thy ways prosperous, and then thou shalt have good success.

Have not I commanded thee? Be strong and of good courage; be not affrighted, neither be thou dismayed: for the LORD thy God is with thee whithersoever thou goest.'

Then Joshua commanded the officers of the people, saying:

6 חֲזַק וְאַמֵּץ ^{to be alert} כִּי אֲתָה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה

אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם:

7 רַק חֲזַק וְאַמֵּץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר

צִוָּךְ מִיָּשָׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יְמִין וּשְׂמָאוֹל ^{left} לְמַעַן

תִּשְׁכִּיל בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ:

8 לֹא־ יָמוּשׁ ^{to withdraw} סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בּוֹ ^{to murmur}

יּוֹמָם ^{by day} וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכְּתוּב בּוֹ

כִּי־אֲזוּ תִצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאֲזוּ תִשְׁכִּיל:

9 הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וְאַמֵּץ אֶל־ תַּעֲרֹץ ^{to awe or to dread} וְאֶל־ תִּחָּת ^{properly}

כִּי עַמְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ: (פ)

10 וַיִּצְוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־ שְׂטָרֵי ^{properly} הָעָם לֵאמֹר:

'Pass through the midst of the camp,
and command the people, saying:
Prepare you victuals; for within three
days ye are to pass over this Jordan, to
go in to possess the land, which the
LORD your God giveth you to possess
it.'

And to the Reubenites, and to the
Gadites, and to the half-tribe of
Manasseh, spoke Joshua, saying:

'Remember the word which Moses the
servant of the LORD commanded, you,
saying: The LORD your God giveth you
rest, and will give you this land.

Your wives, your little ones, and your
cattle, shall abide in the land which
Moses gave you beyond the Jordan; but
ye shall pass over before your brethren
armed, all the mighty men of valour,
and shall help them;

until the LORD have given your
brethren rest, as unto you, and they also
have possessed the land which the
LORD your God giveth them; then ye
shall return unto the land of your
possession, and possess it, which Moses
the servant of the LORD gave you

11 עָבְרוּ | בִּקְרֹב הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ

לָכֶם צִידָה ^{provisions} כִּי בַעֲדוֹ | שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים

אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבֹא לְרִשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה

אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: (ס)

12 וְלְרֵאוּבֵנִי וְלְגָדִי וְלַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ
^a
^{Reubenite}
^{or}
^{descendant...}

לֵאמֹר:

13 זָכוֹר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה

לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ

הַזֹּאת:

14 נָשִׁיכֶם טַפְּכֶם ^{children} וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן

לָכֶם מֹשֶׁה בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבֹרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי

אֲחֵיכֶם כָּל גִּבּוֹרֵי הַחֵיל וְעֲזַרְתֶּם אוֹתָם:

15 עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה | לְאֲחֵיכֶם כָּכֶם ^{like} וַיִּרְשׁוּ

גַּם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם

וְשָׁבְתֶם לְאָרֶץ יְרֻשַׁתְכֶם וַיִּרְשֶׁתָּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר | נָתַן ^{something}
^{occupied}

לָכֶם מֹשֶׁה עַבְד יְהוָה בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ:

beyond the Jordan toward the sunrising.'

And they answered Joshua, saying: 'All that thou hast commanded us we will do, and whithersoever thou sendest us we will go.

According as we hearkened unto Moses in all things, so will we hearken unto thee; only the LORD thy God be with thee, as He was with Moses.

Whosoever he be that shall rebel against thy commandment, and shall not hearken unto thy words in all that thou commandest him, he shall be put to death; only be strong and of good courage.'

16 וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה

וְאֵל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחֵנוּ נֵלֵךְ:

17 כָּכָל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה בְּכֹן נִשְׁמָע אֵלֶיךָ יְיָ

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כִּאֲשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה:

18 כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה ^{to be bitter} אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמָע

אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנוּ יוֹמָת רַק חֲזַק וְאַמֵּץ: (פ)